

Erdal
Sağlam

Ekopolitik

Güzel gösterilen veriler beklentileri düzeltemiyor

Dün açıklanan ödemeler dengesinde 10 ay sonra cari fazla gözükürken işsizlik oranları ağustosta yüzde 12,1 çaktı. Görece iyi bu verilere karşılık beklentiler düzeltilmezken dolar kuru 9 TL sınırına dayandı.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) aylık işsizlik verilerine olan güven tümüyle yitirildi. Piyasa yorumcuları bu duruma, en kibar biçimiyle "TÜİK işsizlik verilerindeki oynaklık" diyorlar. Aylanan aya değişen çelişkili veriler yayımlanırken iktisatçılar sağlıklı değerlendirme için eskisi gibi üçer aylık işsizlik rakamlarının açıklanmasını bekliyorlar.

Ödemeler dengesi rakamlarında piyasaların 100 milyon dolarlık küçük bir cari açık beklentisi varken ağustos ayında cari denge 528 milyon dolar fazla olarak açıklandı.

Ödemeler dengesindeki iyileşmede ağustos ayındaki turizm gelirlerindeki yükselişin payı büyük olsa da dış ticaret fazlası asıl önemli etken. Hükümet ve Merkez Bankası cari açığı iyileştirmeyi abartılı olarak takdir ediyorlar. Sanki cari açık azaldığı için dövize talep eskisi kadar olmayacak, bu nedenle kurlar üzerinde baskı azalıp kur fiyatları dengelenecektir gibi değerlendiriyorlar.

Halbuki herkes biliyor ki cari açığı düzeltilmenin en önemli ayağı ihracatta meydana gelen artış, buna karşılık İstanbul Sanayi Odası'nın ihracat iklim endeksinde daha önceki aylarda görüldüğü artış beklentisi yavaşlamış. Pandemi sonrası özellikle Avrupa'dan gelen talepteki patlama ihracatı önemli ölçüde artırdı. Ancak Avrupa'nın büyük ülkelerinde ekonomik aktivitede düşüş görülmeye başladı ve 3-4 ay önceki talep artık görülmüyor.

Tedarik zincirlerinde Türkiye'nin daha fazla pay aldığı bu yılki iyileşmenin kalıcı olup olmayacağı tartışmalı. Tedarik zincirlerindeki payı kalıcı biçimde artırabilecek bir politika olmadığı için ihracat artışının tümüyle piyasaların gereği ve özel sektörün girişimciliği sayesinde gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Yani ihracattaki bu yılki artışın kalıcı olabilmesi pek mümkün gözüküyor. Bununla birlikte yükselen kurların ihracatı artırdığı yönünde, özellikle Cumhurbaşkanı nezdinde, abartılı bir görüş olduğu anlaşılıyor. Daha doğrusu Cumhurbaşkanı'nın bazı danışmanlarının bu fikri uzun zamandır savunduklarını biliyoruz ve belli ki bu görüşler şimdi hâkim oldu.

Halbuki tekstil ihracatçıları bile artık kurlardaki sürekli yükselmenin yani istikrarsızlığın artık ihracata zarar verecek boyutlara ulaştığını söylüyorlar.

Ihracatçı yüksek ama istikrarlı kur istiyor, uygulanan politikalar sonucu kurlardaki yaşanan sürekli artış, ihracatçıları da işine yaramaz noktaya geldi.

Merkez Bankası'nın kredi artış sevdası

Dün TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda konuşan Merkez Bankası Başkanı Şahap Kavcıoğlu, geçen haftaki yatırımcı toplantısında söylediklerini tekrarlamış. Yani "yeterince sıkı para politikası uygulamalarının" söylerken özellikle ticari kredilerde bu sıkılaştırma nedeniyle normalin altında bir artış olduğunu, faiz indirimi bunun için yaptıklarını söylemiş. Bir başka deyişle sanki Merkez Bankası Başkanı değil de bir küçük ilin oda başkanı gibi, TL'nin değeri, parasal istikrar yerine kredilerdeki artışın savunucusu konumunda tavrı sergilemeye devam etmiş.

Zaten piyasalardaki güvensizlikte Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın, "ne pahasına olursa olsun yüksek büyüme" tavrına tümüyle ayak uyduran bir Merkez Bankası Başkanı profili görülmesi büyük bir rotayı oynuyor.

Merkez Bankası Başkanı'nın her konuşması, özellikle piyasa oyuncuları tarafından, "21 Ekim'deki toplantıda alınacak faiz kararı hakkında bir ipucu olur mu?" diye yakından takip ediliyor. Kavcıoğlu'nun bu konuda yine renk vermemeye çalıştığı söyleniyor.

İşte bu nedenle Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın 21 Ekim'e kadar geçecek süre içerisinde yapacağı açıklamalar çok daha yakından takip edilecek. Çünkü herkes biliyor ki faiz kararını veren Merkez Bankası Başkanı değil Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın kendisi.

Belli ki Cumhurbaşkanı Erdoğan da bu kararı engin iktisat bilimsisi (i) danışmanlarına sorup, ardından güvendiği iktisadlarıyla konuyu müzakere yaparak kesinleştirecek.

Piyasaların tavrına baktığımızda, aslında dolar kurunun geldiği nokta, her şeyi gösteriyor. 21 Ekim'e kadar bu gidilecek dolar kuru yeni rekorlar kırıp 9 TL'yi de aşabilir. Çünkü Fed'in tahvil alimantarı azaltmaya kasımda başlayacağı kesinleşirken İngiltere gibi ülkeler erken faiz indirimleri başlayacak gözüküyor. Bu nedenle dolar hiç olmadığı kadar güçlü, 10 yıllık ABD tahvilleri rekor üzerine rekor kırıyor.

Biz ise böyle ortamda hâlâ "Merkez Bankası'nın enflasyonun altında kalan politika faizini indirme hareketine" devam edip etmeyeceğini tartışıyoruz.

Bu ortamda verileri ne kadar makaylaşıyor da ne kadar yörtlem değişikliği oyunlarıyla tabloyu iyi gösterse de bunun piyasaların olumlu etkilenmesi mümkün gözüküyor.

ŞEREF OĞUZ
Türkiye ekonomisinde
sıçramaya ihtiyacımız var / **05**

ÖNERİ - YORUM | Şeref Oğuz

seref.oguz@dunya.com

Türkiye ekonomisinde sıçramaya ihtiyacımız var

Ülkemizin büyümesi **son 10 yılda** yavaşladı. Dünyanın önde gelen ekonomileri arasında geriledi. 1990'da Çin 11. sırada, **Hindistan** 12. sırada, **Rusya** 17. **Endonezya** 25. **Güney Kore** 16. sırada, **Türkiye** 19. sırada yer alırken... Bugün Çin 2. sırada, **Hindistan** 7. sırada, **Güney Kore** 10. sırada, **Rusya** 11. sırada. **Türkiye** 20. sırada.

Marjinalleşmeye doğru gitmek Türkiye ekonomisi giderek **marjinalleşiyor**. Küreye **entegre** olmaktan uzaklaşıyor. **Nüfus genç** ve çalışabilir, ancak **istihdam** yaratamıyor. Bu da ülkenin **sosyal buhran kışkırtıcısına girmesine** neden oluyor. Yaşadığımız küredeki geliş-

meleri, **teknolojik açılımları** görebilmek bu alanda öncü olabilmek Türkiye'nin sıralamalardaki yerini de değiştirecektir.

Sayısal bağımsızlığımızı güvenceye almalıyız

Yarı iletken teknolojisine vereceğimiz önem, bize **sıçrama yaratacak** bir alan tanıyor. İhracatta söz sahibi olabilmek, ürettiğimiz ürünleri **katma değerli** satabilmek için önemlilere öncelik vermeli ve teşviklerle **sektörü** desteklemeliyiz. Üretime **akıl katmadıkça** zenginleşemeyiz. Yarı iletken sektöründe en büyük pay **% 8** ile mobil telefonlarda... PC **%8**, otomotiv **%13,5**, endüstriyel

ürünler ise **%13** seviyesinde.

İKİ SORU İKİ CEVAP**1-Türkiye'nin bir çip fabrikası yapması çok mu zor?**

Kolay demedik ama mümkün dedik. Yapmak zorundayız. Zira dijitalleşen dünyada çip sahibi değilsen, dijital ambargoların hedefi olur, üretimden geri düşer, rekabet avantajını yitirirsin.

2-Yarı iletken teknolojisi bizine neye taşır?

Nesnelerin interneti çağında yarı iletken endüstrisine sahip olmak, keyfilikten çıktı, zorunluluk halini aldı. Bu sektör bizi nitelikli üretime taşır. **İstanbul Sanayi Odası'nın** çip inisiyatifi bu açıdan hayattır.

not**BÜYÜMEDE NİTELİK ARTIŞINI NASIL BAŞARABİLİRİZ?**

Yüksek teknoloji ürünlerinin ihracatımız içerisindeki payı **%2-3** seviyesinde. Devletin teşvikleri ile koruduğu, kolladığı Uzak Doğu ülkelerinde bu pay **%37**'ye ulaşmış durumda.

Türkiye'de ihracatın lokomotifleri **otomotiv** ve orada da **tasarım kabiliyetimiz yok**. Ne verilerle onu üretiyoruz! Ne kadar sipariş alabilirsek o kadar satıyoruz!

Elektrifikasyonda yerimiz ya yok ya da çok sınırlı. Yaptığımız yan sanayii ihracatının önemli bir kısmı **yedek parçaya** yönelik. Araçlarda artan **elektrifikasyon** ve **tekelleşme** sonucu tüm alt bileşenlerde **teknik karmaşıklık seviyesi** daha da artmakta, yan sanayii ve yedek parça penetrasyonumuz da gittikçe azalıyor. Bu, kabul edilemez.

SEKTÖREL HABERLER

Istanbul Sanayi Odası Türkiye PMI® İmalat Sanayi Raporu
PMI Eylül'de 52,5 Olarak Gerçekleşti**Eylül 2021 Önemli Noktalar:**

- Üretim ve yeni siparişlerde üst üste dördüncü artış kaydedildi
- Artan iş yükü nedeniyle firmalar istihdamı ve satın alma faaliyetlerini genişletti
- Enflasyon oranları yüksek seviyelerini korudu

Istanbul Sanayi Odası ve IHS Markit'ten elde edilen son PMI® anket verileri, Türk imalat sektöründeki büyümenin üçüncü çeyrek sonunda da sürdüğüne işaret etti. Üretim ve yeni siparişler üst üste dördüncü ay artarken talepte son dönemde görülen iyileşme istihdam ve satın alma faaliyetlerindeki artışın devam etmesini sağladı. Firmalar, kapasitelerini genişletmelerine rağmen son 14 ayda ilk kez birikmiş işlerinin arttığını bildirdi.

Istanbul Sanayi Odası Türkiye İmalat Satın Alma Yöneticileri Endeksi (PMI), imalat sanayinin kaydettiği performansını sergilemek amacıyla tasarlanmış tek rakamlı, bileşik performans göstergesidir. Manşet göstergesi, yeni siparişler, fabrika çıkışları, istihdam, tedarikçilerin teslim süresi ve satın alma stokları gibi göstergelerden elde edilmektedir. 50,0 değerinin üzerinde ölçülen tüm rakamlar sektörde genel anlamda iyileşmeye işaret etmektedir.

Ağustos'ta 54,1 olarak ölçülen manşet PMI, Eylül'de 52,5'e gerilemesine rağmen sektörün faaliyet koşullarında aylık bazda güçlü bir iyileşmeye işaret etti.

Faaliyet koşullarındaki iyileşme trendi, üretim ve yeni siparişlerde devam eden büyümeye bağlı olarak dördüncü aya ulaştı. Ancak Eylül ayındaki artışlar önceki aya göre yavaş gerçekleşti. Toplam iş

hacminde devam eden büyüme, yeni ihracat siparişlerinin yine belirgin şekilde artmasından destek buldu.

Yeni siparişlerdeki iyileşme ve kapasite artırmaya yönelik çabalar, firmaların istihdam düzeyini Eylül ayında da güçlü bir şekilde yükseltmesini sağladı. Buna rağmen, yeni siparişlerde süregelen büyümenin etkisiyle, birikmiş işler Temmuz 2020'den beri ilk kez artışı gösterdi.

İmalatçılar, üretim gereksinimindeki yükselişe bağlı olarak satın alma faaliyetlerini de genişletti ve girdi stokları üst üste ikinci ay arttı. Ayrıca, firmaların tedarik zincirlerindeki kesintilerden korunmak için güvenlik stoku oluşturmaları, üretim öncesi stoklarda 2017'nin sonlarından bu yana gözlenen en hızlı artışa yol açtı.

Üçüncü çeyrek sonunda tedarik zincirlerindeki aksaklıkların hafiflediğine yönelik bazı işaretler dikkat çekti. Ham madde yetersizliği ve ürün ithalatındaki gecikmeler, tedarikçilerin teslimat sürelerinin daha da artmasında rol oynadı. Öte yandan, tedarikçi performansındaki bozulma son bir yılın en ilimli düzeyinde kaydedildi.

Girdi maliyetleri keskin bir şekilde yükselmeye devam etti. Firmalar, arz kısıtlarına bağlı olarak ham madde fiyatlarındaki artışların sürdüğünü bildirdi. Döviz kuru gelişmeleri de girdi maliyetlerini yükselten bir diğer faktör oldu. Girdi maliyetlerindeki yükseliş Ağustos ayındakine çok yakın bir oranda gerçekleşti.

Buna bağlı olarak, imalatçılar satış fiyatlarını hızlı bir şekilde yükseltmeyi sürdürdü ve nihai ürün enflasyonu Eylül'de hafif bir artış kaydetti.

Yorum:

Istanbul Sanayi Odası Türkiye İmalat PMI anket verileri hakkında değerlendirmede bulunan IHS Markit Ekonomi Direktörü Andrew Harker, şunları söyledi:

"Türk imalatçıları, son dönemde üretim ve yeni siparişlerde gözlenen toparlanmayı sürdürebildi ve her iki gösterge de Eylül ayında artış kaydetti. Hatta yeni siparişlerde süregelen artışlar, firmaların yeni personel alımını sürdürmesine rağmen operasyonel kapasite üzerinde baskı oluşturmaya başladı.

Tedarik zincirlerindeki aksamaların yılın başlarındaki kadar belirgin olmadığına ilişkin bazı işaretler dikkat çekti. Yine de firmalar girdi temin etmeye çalışırken daha uzun teslimat süreleri ve keskin fiyat artışlarıyla mücadele etmek zorunda kaldı. Bu sorunlara karşı önlem alma çabalarının sonucunda girdi stokları 2017 sonundan beri en yüksek oranda arttı. Bu gelişme, önümüzdeki aylarda firmaların iş yükünün üstesinden gelmesine bir miktar yardımcı olacaktır."

Üretim Endeksi**S: Üretiminiz bir ay öncesine göre nasıl değişti ?**

Türk imalatçıların üretimi Eylül'deki artışla birlikte son dört ayda büyüme kaydetti. Ancak büyüme oranı ilimli düzeyde gerçekleşti ve Ağustos ayına göre düşüş gösterdi. Üretimi artıran firmalar bu durumun genel olarak müşteri talebinin güçlenmesinden kaynaklandığını belirtti.

İstihdam Endeksi**S: Firmanızda çalışan sayısı bir ay öncesine göre nasıl değişti ?**

Eylül verileri, Türk imalat sektörünün istihdamında üst üste on altıncı kez aylık bazda artışa işaret etti. Ağustos ayına göre hız kesmiş olmasına rağmen istihdam artışı güçlü seviyelerini korudu. İstihdamda artış bildiren anket katılımcıları, bu durumu iyileşen yeni siparişlere ve kapasite genişletme çabalarına bağladı.

Tarihsel bakış:

PMI Üretim Endeksi, 50 = değişme yok

Sanayi Üretimi, % yıllık

